/ASEM/ Academy of Economic Studies of Moldova

DSpace CRIS Repository at ASEM **https://cris.ase.md**

IREK ASEM Facultatea Contabilitate

Controverse privind politicile de evaluare a activelor

Grigoroi, Lilia

ASEM

https://cris.ase.md/handle/123456789/5098

978-9975-75-619-8

Downloaded from DSpace CRIS Repository at ASEM, DSpace CRIS at ASEM serve as Institution's institutional repo

CONTROVERSE PRIVIND POLITICILE DE EVALUARE A ACTIVELOR

Conf. univ. dr. Lilia Grigoroi, ASEM
Conf. univ. dr. Ovidiu Bunget, Universitatea de Vest din Timişoara

This article examines the bases of the measurements systems used in financial reporting set in the national laws and SIRF. The article also mentions the advantages and obstacles of using the fair value in Moldavian entities.

Contabilitatea a devenit, astăzi, un domeniu controversat şi plin de interes pentru toţi cei implicaţi în lumea afacerilor, numărul utilizatorilor de informaţii financiar-contabile crescând şi diversificându-se, de la acţionari, manageri, salariaţi la investitori, bănci, parteneri comerciali, burse de valori etc. Creşterea rolului contabilităţii, corelat cu fenomenul de migraţie al capitalurilor, cu dezvoltarea entităţilor multinaţionale, a determinat mutaţii majore şi anume, armonizarea practicilor contabile naţionale cu cele internaţionale. Asistăm la o nouă orientare a contabilităţii, care se deplasează de la aspectul static, la cel dinamic şi se îndreaptă către o standardizare internaţională şi o utilizare mai evidentă a unor judecăţi de valoare contabilă unanim acceptate, formulate în funcţie de aparatul conceptual, evoluţia şi mutaţiile din lumea afacerilor şi cerinţelor impuse de piaţă.

Exprimarea în unităţi monetare a poziţiei financiare şi a performanţelor entităţii, precum şi a tuturor datelor ce sunt vehiculate în contabilitate, impune evaluarea ca un procedeu a cărui importanţă devine dominantă pentru această ştiinţă. Obţinerea unei imagini fidele utile în luarea deciziilor, ca finalitate a ciclului contabil, aduce în prim-plan evaluarea obiectivă a elementelor situaţiilor financiare. Având în vedere importanţa majoră pe care o are evaluarea în cadrul contabilităţii şi raportării financiare, considerăm că trebuie scoase în evidenţă atât

acele aspecte care îi conferă acest statut, dar şi elementele prin intermediul cărora evaluarea exercită o influenţă mai puţin benefică asupra calităţii informaţiilor furnizate de contabilitate.

Evaluarea a fost definită în cadrul general al IASB, preluată la nivel naţional de Bazele conceptuale ale pregătirii şi prezentării rapoartelor financiare, ca fiind procesul prin care se determină valoarea la care elementele situaţiilor financiare vor fi recunoscute în bilanţ şi în raportul de profit şi pierdere (situaţia privind poziţia financiară şi situaţia rezultatului global).

Pentru evaluare se poate folosi, după caz, o singură bază sau mai multe baze de evaluare combinate. Astfel, Cadrul conceptual IASB, acceptă patru baze de evaluare, şi anume: costul istoric, costul actual (curent), valoare realizabilă şi valoarea actualizată. La nivel naţional, în mod implicit sau explicit, au fost preluate aceleaşi baze de evaluare. Ne vom concentra atenţia asupra bazelor de evaluare aplicabile în R. Moldova (prezentate în tabelul 1).

Tabelul 1

Bazele de evaluare aplicabile în R. Moldova şi conţinutul acestora

Baza de evaluare	Conţinutul	Aplicaţiile
Valoarea de intrare (costul istoric)	Activele se înregistrează în rapoarte la suma mijloacelor băneşti sau a echivalentelor acestora plătite, fie la valoarea venală stabilită conform acordului dintre părţi în timpul procurării lor. Datoriile se înregistrează la suma intrărilor primite în schimbul datoriei sau în anumite împrejurări (de exemplu, impozitele pe venit) - la suma mijloacelor băneşti sau a echivalentelor acestora, care vor fi plătite pentru îndeplinirea obligaţiei (datoriei) în cazul derulării normale a activităţii întreprinderii.	Aplicaţia practică a valorii de intrare o constituie: preţul de procurare, tariful unui serviciu, etc.
Valoarea curentă	Activele se înregistrează în rapoarte la suma mijloacelor băneşti sau a echivalentelor acestora care trebuie să fie plătite în cazul când acest activ sau activul similar a fost procurat recent. Pasivele se înregistrează la suma nescontată a mijloacelor băneşti sau a echivalentelor acestora, care este necesară pentru achitarea datoriei în prezent.	Pentru active materiale pe termen lung, aplicaţia practică a valorii actuale este valoarea reevaluată sau valoarea venală.
Valoarea realizabilă (valoarea de decontare)	Activele se înscriu în rapoarte la suma mijloacelor băneşti sau a echivalentelor acestora, care poate fi primită din vânzare la ieşirea ordinară. Pasivele se înscriu în rapoarte la valoarea de decontare care reprezintă suma nescontată a mijloacelor băneşti sau a echivalentelor acestora, care sunt necesare pentru stingerea datoriilor în cazul derulării normale a activităţii întreprinderii.	În cazul stocurilor, aplicaţia practică a valorii realizabile este preţul probabil de vânzare diminuat cu cheltuielile probabile prevăzute pentru organizarea vânzării.
Valoarea actuală (valoarea actualizată)	Activele se înregistrează în rapoarte la valoarea scontată actuală care reprezintă suma mijloacelor băneşti nete viitoare, care trebuie să genereze active în cazul funcţionării normale a întreprinderii. Pasivele se înregistrează în rapoarte la valoarea scontată actuală care reprezintă suma defalcărilor nete viitoare ale mijloacelor băneşti, care pot fi utilizate pentru stingerea datoriilor în cazul derulării normale a activităţii întreprinderii.	Nu se utilizează în practica entităţilor naţionale, dar se obţine prin aplicare

Examinând bazele de evaluare prezentate, nu regăsim printre ele valoarea justă, conceptul ce reprezintă coordonata de bază a actualului proces de globalizare contabilă. Valoarea justă este o valoare tot mai des utilizată în limbajul contabil şi o speranţă, dacă nu un panaceu, pentru a depăşi limitele celorlalte baze de evaluare folosite pentru întocmirea situaţiilor financiare. Studiind lectura de specialitate, putem afirma că, prin intermediul aplicaţiilor a trei baze de evaluare (valoarea curentă, valoarea realizabilă, valoarea actuală), din cele patru menţionate, putem obţine valoarea justă.

Evaluarea activelor la valoarea justă a fost şi rămâne obiectul unor dezbateri şi discuţii ample în comunitatea contabilă. Acestea devin şi mai contraversate generând o mulţime de întrebări pe motiv că măsurarea valorii juste este abordată în mai multe standarde internaţionale – IAS 16, IAS 19, IAS 36, IAS 38, IAS 39, IAS 40, IAS 41, IFRS 2, IRS 3,

care urmează să fie aplicate de către entitățile autohtone de interes public pentru raportarea financiară aferentă anului 2012.

Standardele Internaționale de Raportare Financiară (IAS 16) rețin următoarea definiție a valorii juste: suma pentru care un activ ar putea fi schimbat de bunăvoie între părți aflate în cunoștință de cauză, în cadrul unei tranzacții în care prețul este determinat obiectiv.

Pentru R. Moldova, valoarea justă, ca, de altfel, toate modificările sistemului contabil, începând cu anul 1998, reprezintă o noutate. Ne este greu încă să o clarificăm la nivel conceptual şi cu atât mai greu este să o aplicăm în practică. Prima dată, valoarea justă a fost menționată în limbajul contabil național în anul 2008, odată cu acceptarea spre aplicare a IFRS pe teritoriul Republicii Moldova, pentru entitățile de interes public, începând, inițial, cu 1 ianuarie 2009, ca mai apoi să se transfere pentru 1 ianuarie 2011.

Prin urmare, în practica Republicii Moldova, pentru foarte mulți, noțiunea de valoare justă nu cunoaşte decât o singură realitate: valoarea de piață, ceea ce, de fapt, nu este aşa. IAS 16 prescrie că valoarea justă este determinată, în general, pe baza probelor de pe piață, printr-o evaluare efectuată, în mod normal, de evaluatori profesionişti calificați. Valoarea justă a activelor este, în general, valoarea lor pe piață determinată prin evaluare. Dacă nu există probe de pe piață privind valoarea justă, din cauza naturii specializate a elementului de activ, iar elementul se vinde rar, cu excepția cazului în care reprezintă o parte a unei activități continue, o entitate poate avea nevoie să estimeze valoarea justă prin utilizarea unei abordări bazate pe venit sau pe costul de înlocuire amortizat.

În acest context, valoarea justă nu reprezintă decât una dintre modalitățile de estimare a acesteia, este aceea care asigură şi cea mai mare obiectivitate, deoarece este bazată pe informații exterioare entității, pe care entitatea nu le poate influența în vreun fel. Observăm, totuşi, că, în condițiile economice actuale ale Republicii Moldova, unde pieţele lipsesc, sau îşi pierd lichiditatea sau încetează să mai existe, ceea ce face ca evaluările la valoarea justă bazate pe informațiile furnizate de piață să devină irelevante şi să fie afectate de incertitudine.

Reieşind din prevederile IFRS, evaluarea la valoarea justă este obiectul de activitate al evaluatorilor. Pe plan internațional, evaluarea este reglementată de către Standarde Internaționale de Evaluare. În Republica Moldova, evaluarea este reglementată prin:

- Legea Republicii Moldova cu privire la activitatea de evaluare nr. 989-XV din 18.04.2002;
- Standardul Republicii Moldova SM 249:2004 Sistem unic de evaluare a patrimoniului;
- Regulamentul cu privire la evaluarea obiectelor de proprietate intelectuală şi indicații metodice privind evaluarea obiectelor de proprietate intelectuală, aprobate prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.783 din 30 iunie 2003;
- Regulamentul provizoriu privind evaluarea bunurilor imobiliare aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 958 din 4august 2003;
- Indicații metodologice privind determinarea valorii estimative a complexului patrimonial al întreprinderii şi stabilirea prețului de vânzare a patrimoniului, aprobate prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.1056 din 12.11.1997.

În urma analizei actelor normative, putem conchide că pentru evaluatori în condițiile existente valoarea justă nu este altceva decât valoarea de piață.

Legea cu privire la activitatea de evaluare aprobată prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 989 – XV la 18.04.2002 defineşte valoarea de piață drept suma estimată pentru care un obiect al evaluării poate fi schimbat, la data evaluării, între un cumpărător hotărât să cumpere şi un vânzător hotărât să vândă, după un marketing adecvat, într-o tranzacție liberă, în care fiecare parte va acționa competent, cu prudența necesară şi neconstrâns. Din 01.12.2004, a intrat în vigoare standardul SM 249:2004, care reprezintă un sistem unic de evaluare a patrimoniului şi standartizează termenul valoare de piață, definiția fiind similară celei nominalizate în Legea cu privire la activitatea de evaluare. Standardul SM

249:2004 se aplică de către evaluatori, în mod obligatoriu, indiferent de scopul şi obiectul evaluării. Dacă în privința valorii de piață s-a ajuns la o definiție unanim acceptată, apoi procesul de apreciere a acestei valori trezeşte mai multe semne de întrebare.

În aceste condiții, ne punem întrebarea: în ce măsură valoarea justă este sau va fi aplicată în R. Moldova?

Este dificil să găsim răspunsul la această întrebare, cu atât mai mult la hotarul dintre reformele contabile, deoarece există mai multe impedimente şi limite pentru a crede că valoarea justă va fi percepută în practica moldovenească, printre care putem menționa:

- Lipsa sau dezvoltarea insuficientă a unei reflecții teoretice privind metodele alternative de evaluare în contabilitate şi conceptul de valoare justă;
- Existența unor reglementări autohtone care privilegiază aspectele juridice şi fiscale în detrimentul celor economice. Astfel, valoarea de intrare (costul istoric) este şi va fi cerută în continuare pentru stabilirea bazei impozabile prin reglementări fiscale, iar întocmirea mai multor serii de situații financiare, atât în cost istoric, cât şi în valoarea justă, nu este totdeauna justificabilă în privința raportului cost-beneficii;
- Mentalitatea contabilului care refuză preluarea noului concept, nu acceptă uşor schimbarea unui sistem de evaluare cunoscut, cu care lucrează uşor;
- Condițiile economice imperfecte pentru obținerea unor informații de piață;
- Capacitatea redusă a contabilității şi a profesioniştilor contabili de a aplica evaluarea la valoarea justă. Astfel, racordarea la valorile de piață a tuturor sau a unei părți din elementele situațiilor financiare este o operație anuală sau o succesiune de operații periodice care reclamă cunoştințe de specialitate (de evaluare a activelor sau a afacerii) fie la nivelul entității, printr-o persoană sau un compartiment specializat, fie a consultanților săi, timp şi bani;
- Capacitatea redusă a contabilității şi a contabililor de a aplica evaluarea la valoarea justă.

Analizând cele menționate, putem afirma că nu suntem bine pregătiți pentru niciuna din aceste condiții.

Concepția membrilor consiliului IASB sprijină faptul că o valoare justă deține cea mai bună capacitate de prognoză pentru utilizatori, dacă este vorba de anticiparea potențialelor beneficii viitoare (în cazul activelor) sau a ieşirilor de resurse (în cazul datoriilor). Din perspectiva teoriei economice, această concepție normativă este, în principiu, adecvată. În fine, piețele si prețurile leagă toate aşteptările participanților de pe piață cu privire la evenimentul viitor. Problematic, din perspectivă economică, este, de fiecare dată, când nu există piețe (funcționale). Deoarece ideea valorii juste nu se bazează doar pe valorile pieței (marking to market), ci şi pe metode alternative de evaluare (marking to model), există pericolul evaluării îndepărtate de piață. Aceasta este caracterizată prin faptul că numai unul sau puțini manageri sau raportori din cadrul întreprinderii anticipează evenimentul viitor. Aici recunoaşterea bilanțieră a activelor şi datoriilor separate, respectiv corelate, este îndreptată către intrările, respectiv ieşirile viitoare de lichidități şi evaluarea bilanțieră este orientată către valoarea în numerar a acestor intrări sau ieşiri. Activul net rămas s-ar interpreta ca valoare în numerar a excedentelor viitoare de încasări şi ar corespunde, în această privință valorii de piață a capitalului propriu. Deşi conducerea întreprinderii ar trebui să dețină un nivel înalt de cunoaştere, mecanismul prețurilor, pe o piață în funcțiune, reflectă mereu o cantitate inegală de ştiință. Pe deasupra, valoarea posibilă a câştigului ca „preț de piață post-preparat" poate duce la pericolul manipulării. În fine, managementului responsabil i se poate atribui un interes privitor la structurarea datelor raportării care să fie orientat spre propriul beneficiu – de exemplu, din cauza propriilor contracte de angajare, remunerare sau anumitor contracte de creditare.

În viziunea IFRS, procesul de stabilire a valorii juste poate fi divizat în trei trepte:

- În prima etapă, se calculează valoarea justă, apelându-se, la data evaluării sau aproape de data evaluării, la valorile originare de pe piață ale activelor şi datoriilor identice (mark to market);

- Dacă nu există valori de piață ale unor active, respectiv datorii identice, atunci, în pasul al doilea, valoarea justă se calculează cu ajutorul valorilor de piață pentru active şi datorii similare, la data evaluării sau aproape de data evaluării. Activele sau datoriile similare se disting printr-un profil asemănător al fluxului de plăți, care reacționează similar la modificările pieței;
- Dacă, la data evaluării sau aproape de data evaluării, nu sunt disponibile prețuri ale pieței nici pentru active şi datorii identice, nici pentru active şi datorii similare, în treapta a treia a procesului de evaluare, valoarea justă se calculează cu ajutorul modelelor de evaluare (mark to model).

Prețul de piață ipotetic rezultat din modelul pentru evaluare reprezintă o estimare mai mult sau mai puțin plauzibilă pentru respectivele valori juste ale activelor sau datoriilor de evaluat. Dar, în acest plan, credibilitatea valorilor juste calculate scade de la treaptă la treaptă. În timp ce la prima treapta, întreprinderea nu prea are spații de manevră în cazul unei valori a pieței existente pentru un activ sau o datorie, pentru că prețul este un „dat" si este verificabil pentru un extern, încă de la stabilirea unei piețe pentru un activ „similar" (al doilea pas), rezultă spații de manevră semnificative. Mai precis, întreprinderea trebuie să decidă dacă există un activ pe post de criteriu de comparație, care să fie „similar" activului de evaluat. În a treia treaptă, evaluarea pe baza unui model pentru evaluare duce la spații de manevră încă şi mai mari, deoarece, la un model pentru evaluare, foarte mulți parametri se fixează subiectiv, cum ar fi fluxurile de numerar preconizate în perioadele viitoare, precum şi procentul de actualizare ce trebuie stabilit. Aceste spații de manevră sunt limitate prin auditarea situațiilor financiare anuale, dar nu sunt excluse complet.

Evaluarea unei afaceri prin expunerea pe piață nu este o idee rea, ci, din contra, în condițiile existenței unei piețe lichide şi în condițiile existenței unui proces de măsurare a valorii juste credibil şi echitabil, dă garanții suplimentare utilizatorilor privind valoarea reală a afacerii.

Dar ce este valoarea reală? Mulți afirmă că valoarea de piață (fie că vorbim de instrumente financiare, fie că vorbim de imobile) nu este una reală, ci este datorată unor circumstanțe (criza financiară) şi sunt doar valori de moment. Dacă analizăm valoarea de astăzi (cea mai certă, alături de cea trecută, practic, valoare de intrare) este mult mai credibilă şi pertinentă decât cea de mâine care se bazează pe ipoteze. Faptul că se evaluează un activ la valoarea lui de azi, nu înseamnă că entitatea trebuie să îl vândă azi în pierdere. Recunoaşterea pierderii ca urmare a variației valorii juste nu afectează (direct cel puțin) capacitatea entității de a-şi achita datoriile şi, deci, nu îi provoacă falimentul. Cel mult, putem vorbi de o decizie de management proastă, şi anume, aceea de a cumpăra un activ valoros ieri care s-a devalorizat azi. Practic, entitatea a schimbat bani pe un activ care, ulterior, s-a depreciat. Această decizie poate duce la insolvabilitate, dar nu utilizarea valorii juste.

Discuțiile pe marginea subiectului controversat al utilizării valorii juste sunt departe de a fi încheiate şi vor mai continua mult timp, deoarece conceptul de valoare justă este strâns legat de cel de imagine fidelă, ambele concepte fiind în continuă mişcare, influențându-se reciproc.

Apreciez că perspectivele viitoare pentru creşterea calității informațiilor contabile vor consta în îndreptarea şi mai mult spre găsirea de soluții pentru îmbunătățirea sistemului de evaluare în contabilitate, atât pe plan internațional, cât şi la nivel național, cu atât mai mult cu cât este evident că discuțiile pe marginea subiectului controversat al utilizării diferitelor baze de evaluare sunt departe de a fi încheiate.

Concluzii:

- Valoarea justă devine premisa principală a valorii potrivit Standardelor Internaționale de Raportare Financiară;
- Contabilitatea la valoare justă, în conformitate cu IFRS, devine o provocare importantă pentru cei care întocmesc situații financiare;

- Complexitatea estimării valorii juste necesită suportul unor experți evaluator;
- Contabilitatea la valoare justă generează intervale ale valorii juste care trebuie interpretate prin prisma strategiei contabile;
- Măsurarea valorii juste va spori atenția şi va creşte aşteptările utilizatorilor informației contabile (inclusiv a auditorilor) cu privire la estimarea valorii juste.

Bibliografie:

1. Standardele Internaționale de Raportare Financiară / www.minfin.md
2. Legea Republicii Moldova cu privire la activitatea de evaluare nr. 989-XV din 18.04.2002;
3. Standardul Republicii Moldova SM 249:2004 Sistem unic de evaluare a patrimoniului;
4. Regulamentul cu privire la evaluarea obiectelor de proprietate intelectuală şi indicații metodice privind evaluarea obiectelor de proprietate intelectuală, aprobate prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.783 din 30 iunie 2003;
5. Regulamentul provizoriu privind evaluarea bunurilor imobiliare aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 958 din 4 august 2003;
6. Indicații metodologice privind determinarea valorii estimative a complexului patrimonial al întreprinderii şi stabilirea prețului de vânzare a patrimoniului, aprobate prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.1056 din 12.11.1997.